

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Asiantuntijakuuleminen 25.2.2021
VNS 3/2020 vp

VN/4682/2021
24.2.2021

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten neuvottelukunnan lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle Agenda2030:sta keskittyy sukupuolten tasa-arvoon.

Tane korostaa sitä, että sukupuolten tasa-arvon edistämisen on oltava läpileikkaavasti läsnä kaikessa Agenda2030-toimintaohjelmaan liittyvässä työssä. Toimenpide-ehdotusten sukupuolivaikutusten arvioinnista tulee huolehtia ja sukupuolitietoista budjetointia edistää. Tämä edellyttää muun muassa tasa-arvo-osajien riittävää kuulemista.

Lausunnossaan Tane keskittyy

- digitalisaatioon ja sukupuoleen,
- sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen

Lisäksi lausunnossa käsitellään tavoitteen 4 osalta

- sukupuolitietoisien opetuksen juurruttamista ja varhaista puuttumista sukupuolittuneeseen väkivaltaan ja seksuaaliseen häirintään kouluissa sekä
- oppimiseröjen kaventamista, jotta Agenda2030:n tavoitteet saavutetaan

Lisäksi Tane muistuttaa siitä, että Suomi on **naisille EU:n toiseksi väkivaltaisim maa**. Kaikenlainen sukupuolittuneen väkivallan vastainen työ tarvitsee riittävää resursointia.

Tane on myös huolissaan **koronapandemian sukupuolittuneista vaikutuksista**.

Terveystieteelliset, taloudelliset ja muut globaalit kriisit ovat myös tasa-arvon kriisejä: ne syventävät olemassa olevaa eriarvoisuutta ja tuottavat uudenlaisia eriarvoisuuden muotoja. Koronakriisi on koetellut eniten heikoimmassa asemassa olevia, minkä vuoksi pandemian vaikutukset on huomioitava, jotta voidaan saavuttaa Agenda2030:n keskeinen tavoite siitä, ettei ketään jätetä (*leave no one behind*).

Tiivistelmä

Lausunnossaan Tane:

- korostaa iäkkäiden henkilöiden palveluiden saatavuuden varmistamisen tärkeyttä digitalisaation edetessä
- painottaa tarvetta työelämään kohdistuvien sukupuolivaikutusten etukäteisarvioon kaikessa digitalisaation edistämässä
- muistuttaa, että digitalisaation edetessä (erit. tekoäly) on tietoisesti pyrittävä välttämään uusintamasta vallitsevia hierarkioita ja sukupuolistereotyyppioita. Teknologia-alan tekijöiden moninaisuutta ja naisten osuutta on lisättävä
- nostaa esiin sukupuolistuneen verkkoväkivallan ja -vihan ja esittää toimenpiteitä näiden vähentämiseksi
- painottaa, että sukupuolten tasa-arvo, ml. sukupuolen moninaisuus on tärkeää huomioida läpileikkaavasti koko Agenda2030-toimintaohjelman toimeenpanossa
- esittää sukupuolen moninaisuuden lisäämistä voimakkaammin tavoitteeseen 5 (sukupuolten tasa-arvo)
- esittää sukupuolitietoisien opetuksen vakiinnuttamista varhaiskasvatuksesta alkaen kaikille koulutusasteille sukupuolistereotyyppien purkamiseksi, jotta voidaan edistää varhaista puuttumista sukupuolituneeseen väkivaltaan ja häirintään kouluissa
- kiinnittää huomiota tarpeeseen kaventaa oppimiseroja ja pitää tärkeänä, että hallitus jatkaa lukutaitoa ja lukemista edistävää Lukuliike-hanketta. Hankkeelle tulee taata riittävät resurssit.

Tane pitää myönteisenä sitä, että hallituksella on meneillään paljon toimenpiteitä kohdan 5, sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi. Sukupuolten tasa-arvo tulee kuitenkin olla kestävä kehityksen tavoitteiden globaalin toimintaohjelman Suomen työssä mukana läpileikkaavasti, ei pelkästään tavoitekohdassa 5.

Eri tavoitteissa, muun muassa tavoitteessa 4 hyvästä koulutuksesta, tulee toimia ja tulevaa politiikkaa tarkastella myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. **Tane pitää tärkeänä, että kaikkia toimintaohjelman tavoitteita tarkastellaan sukupuolinäkökulmasta.** Tane korostaa, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista tulee pohtia systemaattisesti myös miesten kannalta: mitä tämä toimenpide merkitsee eri miesryhmille tai mitä seurauksia siitä on miehille.

Kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimenpiteiden tulee näkyä myös valtion budjettia koskevissa päätöksissä. Kestävä kehityksen seurannassa tulee hallituksella ja ministeriöillä olla käytössä ajankohtainen tieto tavoitteiden etenemisestä budjetteja laadittaessa.

1) Sukupuoli ja digitalisaatio

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta nostaa esiin digitalisaatioon liittyviä sukupuolinäkökulmia, jotka on syytä huomioida kestäväen kehityksen ja Agenda2030-tavoitteiden toimenpiteissä ja seurannassa. Näitä ovat muun muassa:

- a) Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus:
digitalisaation vaikutukset ikäihmisiin, erityisesti yksineläviin naisiin
- b) Sukupuolittuneet vaikutukset työelämään:
teknologia-alan investointien ja toisaalta digitalisaatiosta johtuvien työelämään kohdistuvien sukupuolittuneiden vaikutusten seuraaminen ja riittävät toimenpiteet (mm. katoavat/voimakkaasti vähenevät työtehtävät)
- c) Tekoäly ja vaikutukset sukupuolistereotypioihin:
vallitsevien epätasa-arvoisten ja sukupuolittuneiden rakenteiden huomioiminen algoritmien ja tekoälyn kehityksessä. Kehittäjien moninaisuuden huomioiminen.
- d) Turvallinen verkko:
sukupuolittuneen verkkoväkivallan tunnistaminen ja vähentäminen

a) Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Lisääntynyt digitalisoituminen tuo mukanaan monia positiivisia asioita. Digitalisaatio voi muun muassa luoda joustavuutta työn ja perheen yhdistämiseen lisäämällä työajan joustoa sekä etätömahdollisuuksia. Digitalisaatioon liittyy kuitenkin myös monia haasteita sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta, kuten Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE:kin on todennut julkaisussaan ”Sukupuolten tasa-arvo ja digitalisaatio Euroopan unionissa” vuonna 2018 (EIGE 2018).

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta nostaa esiin iäkkäät, erityisesti yksin asuvat iäkkäät naiset, joiden pääsy palveluiden äärelle saattaa heikentyä nopeasti etenevän digitalisoitumisen myötä.

Valtaosa iäkkäistä yksinasuvista henkilöistä Suomessa on naisia. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2019 yli 75-vuotiaista naisista yksin asui 59 prosenttia, kun miehistä yksinasuvia on ikäryhmässä 29 prosenttia. Yksin asuessa avun saaminen palvelujen käyttöön saattaa olla vaikeaa tai tukea saa vain ajoittain.

Tane korostaa, että iäkkäiden henkilöiden palveluiden saatavuus on tärkeää varmistaa digitalisaation edistyessäkin. Sama koskee kaikkia, joille digitaalisten palveluiden käyttö voi olla erityisen haastavaa, esimerkiksi kielitaidon, vamman tai taloudellisen tilanteen takia. Saatavuuden ja saavutettavuuden huomioiminen on tärkeää myös kun puhutaan

ensisijaisesti ammattilaisten käyttöön tulevista tietojärjestelmistä, joiden tietoihin asiakkaila kuitenkin halutessaan on oikeus päästä (esim. sote-alalla).

b) Sukupuolittuneet vaikutukset työelämään

”Digitaaliteknologialla on keskeinen rooli siinä, kuinka lukuisat erilaiset sisällöt voidaan muuntaa aineettomaksi tarjoten samalla uusia arvonluonnin ja työn teon mahdollisuuksia.”

Digitalisaatio vaikuttaa työelämään luoden uusia mahdollisuuksia, kuten selonteossakin tuodaan ilmi. Mahdollisuuksien lisäksi murros vaikuttaa olemassa olevaan työhön. Suomessa on poikkeuksellisen segregoituneet työmarkkinat sukupuolten osalta. Tämän vuoksi tasa-arvoasiain neuvottelukunta painottaa, että

- kaikkien digitaalisiin aloihin kohdistuvien investointien osalta on tärkeää tehdä sukupuolivaikutusten arviointi ja huomioida muun muassa investointien vaikutukset työelämään
- naisten osuuden lisääminen digitaalisilla-/teknologia-aloilla yleisesti ja tekoälyn kehityksessä erityisesti edellyttää aktiivista kannustusta ja sukupuolitietoista opetusta varhaiskasvatuksesta ja peruskoulusta lähtien aina työelämän lisä- ja uudelleen koulutuksiin.

Tällä hetkellä naiset ovat aliedustettuina teknologia-alan koulutuksessa, työpaikoilla ja johtotehtävissä.

Teknologia-alan investoinnit lisäävät työllisyyttä alalla. Tasa-arvon edistämismääräykset ja tulevat investoinnit huomioiden, on tärkeä arvioida, kuinka naisten osuutta teknologia-aloilla lisätään.

Samalla kun teknologia-aloihin investoidaan, saattavat toisenlaiset työtehtävät kadota työelämän murroksen myötä. Suorittavammat toimistotyöt, tiedon kokoaminen ja erilaiset vastaanottotehtävät on mahdollista tulla korvatuksi mm. tekoälyn kehittyessä. Esimerkiksi liiketoiminnan digitalisaatio vaikuttaa naisemmistöisiin aloihin, kuten kirjanpidon tai sihteerin- ja toimistotyön ammattilaisiin. Kirjanpidon ja verotuksen opiskelijoista jopa 91 % oli naisia vuonna 2018. Sihteerin- ja toimistotyön opiskelijoista 86 % oli naisia samana vuonna. Toisaalta yritysten johtotehtävät ja päätöksenteko siirretään epätodennäköisemmin pois ihmisiltä. Miespuoliset työntekijät etenevät yhä huomattavasti todennäköisemmin päätöksenteko- ja johtotehtäviin.

Tane korostaa, että sukupuolen mukaan segregoituneilla työmarkkinoilla investointien sukupuolivaikutukset on todella tärkeä arvioida etukäteen ja etupainotteisesti. Näin voidaan luoda suunnitelmat ja tarjota vaihtoehtoja mahdollisesti katoavien tai voimakkaasti muuttuvien ammattien varalta.

c) Tekoäly ja vaikutukset sukupuolistereotyyppioihin

Tytöt ja naiset käyttävät internettiä miehiä vähemmän kaikkialla maailmassa (nk. *digital gender gap*). Globaalisti katsottuna esimerkiksi tyttöjen ja naisten koulutustaso mutta myös vallitsevat sukupuolistereotyyppiat vaikuttavat siihen, ketkä digitaalisia palveluita käyttävät ja kehittävät.

Tekoälyn käytön lisääntymisen osalta on todettu riskejä tyttöjen, naisten ja vähemmistöjen kannalta. Esimerkiksi koneoppimiseen pohjaavat algoritmit ovat usein ohjelmoituja kritiikittä oppimaan ja omaksumaan hyödyntämiään datamassoja. Ellei tätä huomioida kehitysvaiheessa, tekoäly uhkaa ylläpitää ja jopa vahvistaa yhteiskunnallisia epätasa-arvoisia rakenteita sekä sukupuolistereotyyppioita. Algoritmien auditoinnissa tulee kiinnittää huomiota mittariston neutraaliuteen, jotta tekoäly ei vahvista ennakkoluuloja esimerkiksi sukupuolen tai rodullistamisen suhteen.

Tämä muistuttaa, että tekoälyn kehittämissä vaiheissa tulisi aktiivisesti tiedostaa kielen linkittyneisyys vallitseviin, usein vahingollisiin sukupuolittuneisiin käsityksiin. Tämän edistämiseksi tekoälyjen kehittäjien sukupuolten tasaisesta edustuksesta tulisi tietoisesti pitää huolta ja aktiivisesti pyrkiä lisäämään kehittäjien moninaisuutta. Tällä hetkellä naiset ovat aliedustettuina teknologia-alan koulutuksessa, työpaikoilla ja johtotehtävissä. Myös miesten moninaisuutta näillä alueilla tulisi arvioida ja seurata. Kehitystyössä olisi huomioitava sukupuolen lisäksi myös muita merkittäviä tekijöitä, kuten iän, vammaisuuden ja rodullistamisen vaikutukset.

d) Turvallinen verkko

Naiset ja monet vähemmistöt, kuten sukupuolivähemmistöt, joutuvat usein verkkoväkivallan kohteiksi. Verkkoviestinnän ja sosiaalisen median laajentuminen ovat tuoneet esiin naisiin kohdistuvan kyberväkivallan ja verkossa tapahtuvan sukupuolittuneen vihapuheen.

Vihapuhetta ei aina nähdä osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sukupuolittunutta väkivaltaa eikä sukupuolittuneen vihapuheen haitallisuutta tunnusteta, vaikka se ilmiönä kaventaa naisten yhteiskunnallisia ja poliittisia osallistumismahdollisuuksia, ilmaisun- ja sananvapautta ja heikentää naisten asemaa ja sukupuolten tasa-arvoa.

Euroopan tasa-arvoinstituutin EIGEn mukaan erityisesti ”tytöt ja nuoret naiset rajoittavat sitä, mitä he ilmaisevat verkossa, koska he pelkäävät aggressiivista verkkokäyttäytymistä, seksualisoitunutta verkkokiusaamista, juoruja ja vihamielisiä kommentteja” (EIGE 2018). Sisäministeriö, oikeusministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö asettivat hankkeen laatimaan ehdotuksia rikoslaille rangaistavan vihapuheen ja lailla kielletyn häirinnän tehokkaammaksi kitkemiseksi. Työryhmä käsitteli työssään myös vihakampanjoita ja

maalittamista. Työryhmän tulokset julkaistiin raportissa ”Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja netti-kiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen”.

Verkkoviha on vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että vihapuhe on ilmiönä tärkeää tunnistaa sukupuolittuneena vallankäyttönä, joka kohdistuu eri tavoin eri sukupuoliin.

Verkossa tapahtuvan verkkoväkivallan vähentämiseksi Tane esittää, että Agenda2030-tavoitteiden edistämiseksi:

- tunnistetaan ja huomioidaan verkkovihan sukupuolittuneisuus toimenpiteissä.
- toteutetaan oikeusministeriön Against Hate -hankkeen esitys ammattilaisten verkostoitumisesta viharikoksiin liittyvän tiedon analysoimista ja vaihtamista sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden ja riittävyyden arvioimista varten osaamiskeskuksen muodossa.
- täydennetään rikoslain 6 luvun 5 §:ää säätämällä koventamisperusteeksi rikoksen tekeminen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta

Lähde:

[EIGE 2018](#)

[Tilastokeskus](#)

2) Sukupuolen moninaisuuden huomioinen ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten aseman parantaminen

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta muistuttaa, että sukupuolten tasa-arvossa on naisten ja miesten välisen tasa-arvon lisäksi kyse myös sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä tasa-arvokysymyksistä. Tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Selonteossa olisi tämän vuoksi huomioitava nykyistä laajemmin sukupuolen moninaisuus ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisryhmiä, kuten transihmiset, sukupuolettomat ja intersukupuoliset. Muun muassa Ruotsin RFSL on julkaissut vuonna 2019 esityksen siitä, miten sateenkaari-ihmisiin liittyviä kysymyksiä voidaan sisällyttää nykyistä paremmin osaksi kestäväen kehityksen edistämistä. Tähän liittyy voimakkaasti esimerkiksi sateenkaari-ihmisten nykyistä parempi osallistaminen työhön sekä datan lisääminen.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa todetaan luvussa 6 sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten aseman parantamisen kohdalla, että "[o]jikeuksien yhdenvertaisessa toteutumisessa

on vielä haasteita, ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamiseen tarvitaan lisää huomiota." Agenda2030 kantavana tavoitteena puolestaan on se, ettei ketään jätetä (*leave no one behind*). Yhteiskunnalliset kriisitilanteet, kuten Covid-19-pandemia, tekevät näkyväksi sitä, että haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien oikeuksien takaaminen edellyttää muun muassa vähemmistöihin liittyvien erityiskysymysten selkeää huomioimista. Tämän vuoksi ne on myös kirjoitettava osaksi selontekoa.

Valtioneuvoston selonteossa kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030 sukupuolen moninaisuus näkyy translain uudistuksen ja intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeuden vahvistamisen osalta. Nämä toimenpiteet kohdistuvat Suomen sisälle. Esitetyt uudistukset ovat välttämättömiä ja niiden edistämistä tulee kiirehtiä. Alaikäisten nuorten mahdollisuus sukupuolen juridiseen vahvistamiseen tulee myös taata. Sateenkaari-ihmisten asemaa voidaan kuitenkin parantaa vielä monin paikoin niin Suomessa kuin globaalisti.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää erittäin tärkeänä sukupuolittietoisien tutkimus- ja tilastotiedon tuottamista myös vähemmistöryhmien osalta. Vähemmistöryhmän pienuus ja siitä mahdollisesti johtuva tilastotiedon keruun vaikeus eivät ole päteviä syitä jättää toteuttamatta tiedonkeruuta. Vähemmistöryhmiin kuuluvien henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on olennaista, että lainsäädäntötyössä ja poliittisessa päätöksenteossa aidosti hyödynnetään myös vähemmistöryhmiä koskevaa dataa.

Globaalin vastuun kantamisen osalta Tane esittää, että **Suomi kiinnittää jatkossa yhä enemmän huomiota sukupuolten moninaisuuteen liittyviin tasa-arvokysymyksiin** ja edistää aktiivisesti sateenkari-ihmisten oikeuksia. Sukupuolten tasa-arvoa ja naisten aseman parantamista käsittelevän tavoitteen 5 alla tämä voidaan esimerkiksi kirjata osaksi nousevia teemoja, jotka ovat selonteon sivulla 43. Sukupuolen moninaisuuden huomioivan sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulee kuitenkin olla läpileikkaavasti osana koko Agenda2030-toimintaohjelman toimeenpanoa ja Suomen tulee ajaa kaikenlaisen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevan kriminalisoinnin poistamista ympäri maailmaa.

Lähde

RFSL: [LGBTI Inclusion in Development Policy and Agenda 2030](#) / Vägledande principer om utvecklingsarbete och Agenda 2030

3) Sukupuolitietoisien opetuksen juurruttaminen edistää varhaista puuttumista sukupuolittuneeseen väkivaltaan ja häirintään kouluissa

Koululla on suuri vaikutus lasten ja nuorten elämään. Jotta on mahdollista saavuttaa Agenda2030 tavoitteen 4 mukaisesti kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas opetus, täytyy koulu- ja opiskeluympäristön olla turvallinen kaikille.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittää sukupuolitietoisien opetuksen vakiinnuttamista varhaiskasvatuksesta alkaen kaikille koulutusasteille sukupuolistereotyyppien purkamiseksi. Jotta kaikilla koulutusasteilla voidaan toteuttaa sukupuolitietoista opetusta, tulee opettajankoulutukseen ja varhaiskasvatuksen alan henkilöstön peruskoulutukseen sisältyä pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja (ml. täydennyskoulutus).

Tane pitää hyvänä OKM:n Oikeus oppia -ohjelmassa perusopetuksen opettajille, varhaiskasvatuksen henkilöstölle sekä koulujen johtajille kehitettävää täydennyskoulutusta sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja työelämän sukupuolisegregaation lieventämiseksi. Sukupuolitietoisien opetuksen tulee olla pakollinen osa varhaiskasvattajiksi ja opettajiksi opiskelevien perusopintoja.

Lisäksi Tane esittää, että kouluilta ja oppilaitoksilta edellytetään toimipistekohtaisia kirjallisia toimintaohjeita seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi. Toimintaohjeet voivat olla osa oppilaitosten toiminnallisia tasa-arvosuunnitelmia.

Purkamalla sukupuolistereotyyppioita ja vallitsevia hierarkkisia käytänteitä, sukupuolitietoisella opetuksella voidaan edistää sukupuolten tasa-arvoa ja vähentää muun muassa kouluissa tapahtuvaa seksuaalista häirintää ja sukupuolistunutta väkivaltaa. Seksuaalinen häirintä ja sukupuolistunut väkivalta ovat laajalle levinneitä suomalaisessa yhteiskunnassa.

- Vuoden 2017 tasa-arvobarometrin mukaan jopa 38 % naisista ja 17 % miehistä oli kokenut seksuaalista häirintää kahden viime vuoden aikana.
- Seksuaalinen häirintä kohdistuu etenkin alle 35-vuotiaisiin naisiin ja näkyy myös nuorten antamissa vastauksissa.
- Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. -luokkalaisista tytöistä kolmannes ja pojista lähes joka kymmenes oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana.

- Häirinnän ja vihapuheen kokemiseen voi sukupuolen ohella vaikuttaa risteävänä tekijänä myös kuuluminen johonkin vähemmistöön, sosioekonominen asema tai ikä.
- Erillisen sateenkaarinuorten hyvinvointia kartoittaneen tutkimuksen mukaan yli 80 % transnuorista oli kokenut jonkinlaista häirintää.

Seksuaalinen häirintä ja sukupuolistunut väkivalta ovat ilmiöinä yhteydessä vallitseviin käsityksiin sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Kouluilla ja oppilaitoksilla on keskeinen asema väkivallan ja häirinnän tunnistamisessa ja näihin puuttumisessa sekä sellaisen ilmapiirin luomisessa, jossa häirintää tai väkivaltaa ei hyväksytä. TEA-tiedonkeruun mukaan osalta kouluista (2019) sekä lukioista ja ammatillista kolutusta järjestävistä oppilaitosten toimipisteistä (2018) kuitenkin puuttuu yhä yhteiset käytännöt tai toimintaohjeet seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi. Opetushallitus on muun muassa julkaissut oppaan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa (2018).

Tane esittää, että seksuaalisen häirinnän ja sukupuolistuneen väkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi (1) nykyisille opettajille ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille on tarjottava täydennyskoulutuksina ja (2) tuleville opettajille ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille pakollisena osana peruskoulutusta:

1. tietoa sukupuolten tasa-arvosta ja sukupuolinormien vaikutuksista
2. keinoja tunnistaa ja puuttua häirintään ja sukupuolittuneeseen väkivaltaan
3. keinoja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi kouluympäristössä muun muassa kyseenalaistamalla kapeita sukupuolinormeja ja sukupuolittuneita hierarkioita.

Tane korostaa, ettei vastuu sukupuolittuneen väkivallan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisestä saa olla yksittäisten opettajien vastuulla eikä riippuvainen yksittäisen oppilaitoksen työntekijöiden kiinnostuksesta asiaa kohtaan. Rakenteelliseen ongelmaan tarvitaan rakenteellisia ratkaisuja. Opettajankoulutuksen kehittämisen lisäksi koulujen ja oppilaitosten opetussuunnitelmien on tuettava sukupuolitietoista opetusta. Toimipisteiden on myös tärkeää tarjota henkilöstölle kirjalliset toimintaohjeet seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi.

4) Oppimiserot

Valtioneuvoston selonteossa kestävästä kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta todetaan nykytilanteesta: sukupuolten väliset erot oppimistuloksissa ovat

edelleen Suomessa suuret. Hallitusohjelmassa ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa on kirjauksia ja toimenpiteitä oppimiserojen kaventamiseksi.

Tane korostaa, että oppimiserojen kaventaminen on tärkeää myös jatko-opintomahdollisuuksien turvaamiseksi ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

On arvioitu, että joka kahdeksas poika ei saavuta perusopetuksessa **lukutaitoa**, jolla selviäisi jatko-opinnoissa. Monipuolinen lukutaito on kaiken oppimisen perusta, minkä vuoksi sen merkitystä ei voi liikaa korostaa.

Tane pitää tärkeänä, että hallitus jatkaa lukutaitoa ja lukemista edistävää Lukuliike-hanketta. Hankkeelle tulee taata riittävät resurssit.

Tyttöjen ja poikien väliset osaamiserot perusopetuksessa ovat suurimmillaan heikoimmilla oppilailla (Pöysä & Kupiainen, 2018). **Tane pitää tärkeänä oppimiserojen kaventamiseksi huomion kiinnittämistä erityisesti heikosti osaaviin oppilaisiin, olivatpa nämä oppilaat sitten tyttöjä tai poikia.**

Opetus- ja kulttuuriministeriön **Oikeus oppia –ohjelman** tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä sosioekonomisesta taustasta, maahanmuuttajataustasta tai sukupuolesta johtuvia oppimiseroja. **Tane pitää erinomaisena, että ohjelmalla pyritään löytämään oppimiserolle rakenteellisia ratkaisuja** valmistelemalla lainsäädäntöä, pysyviä rahoitusjärjestelyitä sekä yhdenvertaisuutta vahvistavia vaikuttavia käytänteitä ja toimintatapoja.

Myös tasa-arvolaki edellyttää huomion kiinnittämistä oppimiseroihin. **Tasa-arvolain tasa-arvosuunnitteluvaiheen laajentamisen** yhteydessä tasa-arvolain edistämissäännökseen lisättiin maininta siitä, että jatkossa tulee kiinnittää **erityistä huomiota oppimiseroihin**. Eroja tyttöjen ja poikien tai naisten ja miesten oppimistuloksissa tulee arvioida ja eroja aiheuttavia syitä tulee eri tavoin purkaa. Sukupuolittuneet oppimiserot vaihtelevat oppiaineittain. Myös suhtautuminen moniin oppiaineisiin eroaa tyttöjen ja poikien kesken.

Jirka Hakala
puheenjohtaja

Hannele Varsa
pääsihteeri

Yhteystiedot:

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Kirkkokatu 14

00170 Helsinki

PL 33, 00023 Valtioneuvosto

Puh. 0295 16001 (vaihde)

tane@stm.fi

Täydennys lausuntoon

2.3.2021

Arvoisat valiokunnan jäsenet,

puheenjohtajan toiveesta tasa-arvoasiain neuvottelukunta toimittaa lisätietoa liittyen lausuntoonsa Agenda2030-selonteosta ja sukupuolittuneesta verkkoväkivallasta.

Kuten Tane lausunnossaan toteaa, on verkkoviha vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että vihapuhe on ilmiönä tärkeää tunnistaa sukupuolittuneena vallankäyttönä, joka kohdistuu eri tavoin eri sukupuoliin. Naiset ja monet vähemmistöt, kuten sukupuolivähemmistöt, joutuvat usein verkkoväkivallan kohteiksi.

Vuonna 2017 julkaistussa pohjoismaisessa selvityksessä Hat och hot på nätet käy ilmi, että naisten ja miesten kohtaaman verkkoväkivallan muodot ovat erilaisia. Naiset kokevat miehiä enemmän ahdistelua, seksuaalista häirintää ja muuta häirintää verkossa. Miehiä taas on uhkailtu väkivallalla verkossa naisia useammin. Vastaavasti todetaan Euroopan tasa-arvoinsituutti EIGEn tekemässä selvityksessä vuodelta 2017, jossa korostetaan verkkoväkivallan sukupuolittuneisuutta. Selvityksessä myös korostetaan sitä, ettei verkossa tapahtuvaa väkivaltaa tule pitää muusta elämästä irrallisena ilmiönä. ("Verkkoväkivaltaa tulisi tarkastella oikeassa elämässä tehtävän väkivallan jatkumona."). Vuonna 2018 Euroopan parlamentin Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunnan toimesta tehdyn selvityksen mukaan jopa yksi kymmenestä yli 15-vuotiaasta naisesta on kokenut jonkinlaista verkkoväkivaltaa.

Suomessa vuonna 2017 tehtyyn Tasa-arvobarometriin lisättiin ensimmäistä kertaa kysymykset häirinnästä ja vihapuheesta nimenomaan verkossa.¹ Uudet kysymykset on jatkossa tarkoitus pitää mukana, jotta niistä saadaan aikasarja.

Tasa-arvobarometrin mukaan sosiaalisessa mediassa tai muualla verkossa seksuaalista häirintää oli kohdannut seitsemän prosenttia naisista ja kaksi prosenttia miehistä. Vajaa kahdeksan prosenttia naisista oli kokenut sukupuoleen liittyvää vihapuhetta vapaa-ajalla sähköpostitse, sosiaalisessa mediassa tai muualla verkossa. Miehistä viisi prosenttia oli kokenut joskus vihapuhetta vapaa-ajalla sähköpostitse, sosiaalisessa mediassa tai muualla verkossa.

¹ Seksuaalista häirintää on yleisemmällä tasolla tarkasteltu tasa-arvobarometrissa 1990-luvulta lähtien.

Yleisesti ottaen naiset kokevat barometrin mukaan seksuaalista häirintää ja sukupuolistunutta vihapuhetta selvästi useammin kuin miehet. Sukupuolen ohella myös kuuluminen johonkin vähemmistöön, sosioekonominen asema tai ikä voivat vaikuttaa häirinnän ja vihapuheen kokemiseen risteävällä tavalla eli intersektionaalisesti.

Tutkimusten mukaan erityisen haavoittuvassa asemassa suhteessa verkossa tapahtuvaan häirintään ja väkivaltaan vaikuttavat olevan julkisessa asemassa toimivat naiset, kuten toimittajat, tutkijat ja poliitikot. Esimerkiksi vuonna 2019 julkaistussa tutkimuksessa on eritelty suomalaisiin kuntapäätäjiin kohdistuvaa vihapuhetta sukupuolen mukaan. Sen mukaan naisista vihapuhetta oli kokenut 42 % ja miehistä 28 %. Selvitys ei keskity pelkästään verkossa tapahtuvaan vihapuheeseen, mutta antaa siitä kuitenkin jotain osviittaa. Selvityksessä korostetaan digitaalisen median merkitystä vihapuhetta kokeneiden kuntapäätäjien kuvauksessa siitä, missä he ovat kohdanneet vihapuhetta (s. 23).

Tutkimukset ja selvitykset kertovat, että verkkoviha on sukupuolittunut ilmiö. Useissa raporteissa todetaan lisäksi, että tutkimustietoa aiheeseen on vielä verrattain vähän, joten aiheeseen liittyvää tietoa on tarpeen lisätä ennestään. Risteävät erot huomioiden tutkimustietoa tarvitaan niin miesten, naisten kuin muidenkin sukupuolten kokemasta verkkoväkivallasta, sen erilaisista ilmenemismuodoista sekä vaikutuksista, jotta verkon turvallisuutta on mahdollista lisätä.

Lisätietoja:

[Cyber violence and hate speech online against women \(EP\)](#)

[Cyber Violence against Women and Girls - A report by the UN Broadband Commission for Digital Development Working Group on broadband and Gender](#)

[EIGE: Naisiin ja tyttöihin kohdistuva verkkoväkivalta](#)

[EIGE: Gender equality and digitalisation in the European Union](#)

[Hat och hot på nätet - En kartläggning av den rättsliga regleringen i Norden från ett jämställdhetsperspektiv](#)

[Tasa-arvobarometri 2017](#)

[Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyseja tasa-arvobarometrasta 2017.](#) (erit. Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Natalia Ollus ym).

[Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon](#)